

Zdzisław Julian Winnicki, Grzegorz Tokarz

"Ideologia państwowa Republiki Białoruś – teoria i praktyka projektu. Analiza politologiczna", Zdzisław Julian Winnicki, Wrocław 2013 : [recenzja]

Wschodnioznawstwo 7, 351-353

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Zdzisław Julian Winnicki, *Ideologia państwowa
Republiki Białoruś – teoria i praktyka projektu.
Analiza politologiczna,*
Oficina Wydawnicza Arboretum, Wrocław 2013, ss. 504
(Grzegorz Tokarz)**

Po upadku Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, na jego gruzach pojawił się szereg nowych państw, których mieszkańcy zostali „zaskoczeni niepodległością”. Poddawani przez dziesiątki lat komunistycznej propagandzie musieli na nowo zacząć odkrywać swoją tożsamość, czy wręcz budować ją od nowa. Krajem szczególnie ciekawym pod tym względem jest Białoruś, gdzie znaleźć możemy silne wpływy różnych religii i kultur: polskiej, rosyjskiej, litewskiej, czy białoruskiej. Podjęto tam próbę stworzenia państwowej ideologii, której najważniejszym twórcą i zwolennikiem jest sprawujący autorytarne rządy Aleksandr Łukaszenko. Wysiłkom tym poświęcił swoją monografię Zdzisław Julian Winnicki, naukowiec związany z Uniwersytetem Wrocławskim.

W rozdziale I, zatytułowanym „Wprowadzenie i metodologia przedmiotu” Autor ukazuje swój warsztat metodologiczny, jak korzystał z metod, źródeł, piśmiennictwa, sposób w jaki przedstawił hipotezy. Kwestie metodologiczne wydają się być szczególnie ważne, problem metod w politologii wywołuje wiele sporów. Trwa nierozstrzygnięta dyskusja nad „oryginalną” metodą politologiczną, na ile w zjawiskach dotyczących polityki można/należy stosować metody charakterystyczne dla innych nauk. Autor zadeklarował, że posłużył się metodami, charakterystycznymi dla analizy politologicznej. Słusznym jest jego stwierdzenie, iż korzystał przede wszystkim z tych, które w sposób jak najbardziej wyczerpujący odpowiadają badaniom myśli politycznej i systemów politycznych. Posiłkuje się metodologią, stosowaną przede wszystkim przez nauki prawne. Interesujące jest zastosowanie przez Autora tzw. metody ilustracyjnej czyli, jak sam pisze, „szczegółowej prezentacji oryginalnego (cytowanego) materiału merytorycznego po to, by poddając go bieżącej analizie ukazać i udowodnić jednocześnie istnienie zjawiska nie tylko mało znanego, ale i trudnego do wyobrażenia z punktu widzenia metod stosowanych w państwach (systemach) europejskich”¹. Wydaje się,

---

¹ Z. J. Winnicki, *Ideologia państwowa Republiki Białoruś – teoria i praktyka projektu. Analiza politologiczna*, Wrocław 2013, s. 35-36.

że zastosowanie powyższej metody jest sprawą kluczową, żeby w sposób właściwy zrozumieć omawiane zagadnienia. Owszem, metody naukowe, stosowane we współczesnej politologii muszą mieć charakter uniwersalny, jednak, biorąc pod uwagę, iż konstruowane są dla zjawisk charakterystycznych dla państw Zachodu stosowanie ich w przypadku innych kręgów cywilizacyjnych, może skutkować pominięciem ważnych aspektów omawianego problemu.

W rozdziale II „Białoruskie uwarunkowania cywilizacyjno-ustrojowe” w dwóch podrozdziałach opisano „relacje międzycywilizacyjne”, jakie można dostrzec na ziemiach współczesnego państwa białoruskiego i „ustrój polityczno-administracyjny Republiki Białoruś”. W pierwszym Autor skupił się na specyfice historycznej i kulturowej ziem białoruskich i ich charakterze cywilizacyjnym. Najbardziej twórcze wydają się rozważania dotyczące właśnie aspektów cywilizacyjnych. Autor pogłębia swoje analizy, publikowane wcześniej w literaturze polskojęzycznej, a dotyczące tzw. „uskoku cywilizacyjnego”, jaki ma znajdować się na terenie Białorusi. Często cytuje dwóch klasyków teorii cywilizacji: Samuela Huntingtona, przede wszystkim zaś jego rozważania dotyczące wschodniej granicy cywilizacji zachodniej i Feliksa Konecznego, i jego sposobu rozumienia pojęcia cywilizacji. Oczywiście, tezy Z. J. Winnickiego, często ze względu na swoją oryginalność, mają charakter kontrowersyjny. W rozdziale powyższym mamy do czynienia z dwoma interesującymi narracjami. Z jednej strony analizą historiozoficzną, z elementami filozofii polityki, z drugiej zaś z ukazaniem w sposób pełny i wyczerpujący systemu politycznego i administracyjnego państwa białoruskiego (źródła prawa, system wyborczy, terenowe organy władzy, administracja prezydencka, podział administracyjny), w przypadku tego ostatniego wymagało to dużej wiedzy prawniczej.

W rozdziale III zatytułowanym „Geneza i teoria projektu ideologii państwowej Republiki Białoruś” Autor skupił się na takich sprawach jak, po pierwsze: koncepcja tegoż projektu autorstwa Aleksandra Łukaszenki (identyfikacja polityczna, kulturowa, referat prezydenta wygłoszony na IV Zjeździe Ogólnobiałoruskim, praktyka), po drugie: konceptualizacja teorii projektu ideologii państwowej (podręczniki, odbiór zewnętrzny) i po trzecie: propozycje na temat projektu, które powstały w ośrodkach akademickich. Szczególnie ciekawy wydaje się wątek związany z elementami konstytuującymi projekt. Autor poddał analizie szereg podręczników, książek, przemówień, które dotyczą tego zagadnienia, a które Autor recenzowanej monografii przytoczył w oryginale na końcu książki, w aneksach (wspomnieć warto zwłaszcza o wykładzie Prezydenta Aleksandra Łukaszenki na Seminarium kierowników pracy ideologicznej z marca 2003 r., wspomniane już wyżej Wystąpienie na IV Ogólnobiałoruskim Zebraniu Ludowym). Interesujące są propozycje białoruskiego świata nauki, które Autor szczegółowo, zgodnie z metodą ilustracyjną, omawia. Wspomnieć należy o pracach W. A. Mielnika: formułuje on np. opinię, iż w skład ideologii narodowej wchodzić mają następujące sfery: kulturowo-historyczna, polityczno-ekonomiczna, ekonomiczna

i socjalno-humanistyczna. Jadwiga Jaskiewicz, autorka jednego z podręczników ideologii państwowej pisze, iż należy kreować modele-scenariusze, które można wykorzystać w przyszłości, przy ich tworzeniu opierając się na doświadczeniu historycznym, czy wartościach i tradycji duchowej Białorusinów. Elena S. Łuczienkowa stwierdza, iż na doświadczenie Białorusinów składają się takie elementy jak stabilność i trwałość rozwoju społeczno-politycznego, ludowładztwo, kontynuacja (zarówno kulturowa, jak i polityczna), praca i solidarność. Jewgienij Michajłowicz Babosow pisze, co zawdzięczają prezydenckiemu modelowi polityczno-gospodarczemu Białorusini, wśród pozytywów wymienia niezastnienie klanów oligarchicznych, brak masowego bezrobocia, słabą korupcję, czy przetrwanie gospodarki białoruskiej. Z. J. Winnicki analizuje szereg innych poglądów czy propozycji, które znalazły się w białoruskich podręcznikach.

W rozdziale IV zatytułowanym „Praktyka funkcjonowania projektu ideologii państwowej Państwa Białoruś” Autor scharakteryzował działalność Głównego Zarządu Pracy Ideologicznej. Opisał funkcjonowanie ideologii państwowej w różnych gałęziach przemysłu, a także w organizacjach społecznych i szkołach różnego typu i szczebla (zarówno wyższego jak i średniego). Odnośnie tych ostatnich szczególnie cenne są szczegółowe przykłady i tak Z. J. Winnicki analizuje pod kątem pracy ideologicznej Średnią Szkołę nr 4 w Baranowiczach. W Planie działania tej placówki wymieniono potrzebę wychowania m.in. ideologiczno-politycznego, ideowo-moralnego, obywatelsko-patriotycznego, znajomości prawa narodowego i (jak to określono) internacjonalistycznego. W przypadku przemysłu wspomnieć należy o białynckim Zakładzie Gospodarki Komunalno-Bytowej. Właściwy „Plan pracy ideologicznej” zakłada m.in. pracę ideologiczną, kulturalno-oświatową i rekreacyjną, organizację: pomocy dla weteranów zakładu czy obchodzenie świąt państwowych i (co ciekawe) regionalnych.

Opracowanie powyższe ma jeden mankament, otóż aneks jest w języku rosyjskim, polskiemu czytelnikowi łatwiej byłoby zrozumieć ideologię państwową na Białorusi, gdyby dokumenty z tej części zostały przetłumaczone na język polski. Inną sprawą jest to, że czytanie w oryginale przyczynić się może do odnalezienia subtelności, które nie zawsze udaje się oddać w tłumaczeniu.

Autor skorzystał z ogromnej literatury, opracowań rosyjskich, białoruskich, polskich i angielskich. Szczególnie wartościowe są dokumenty, które często cytuje. Wartość pracy zwiększa aneks, w którym znajdują się, oprócz wspomnianych wyżej wypowiedzi Prezydenta, również, „Plan pracy ideologicznej i wychowawczej dla Wydziału Stosunków Międzynarodowych Białoruskiego Uniwersytetu Państwowego w Mińsku”.

Niewątpliwie książka Z. J. Winnickiego powiększa naszą wiedzę o ideowych rozwiązaniach, na które decyduje się nasz wschodni sąsiad. Wartością tej książki jest również to, że ma charakter oryginalny, w piśmiennictwie polskim nie ma podobnych opracowań.